

פרשת אמר דרישה תשפ"ד

Source Sheet by Daphna Ansel

ויקרא כ"א:ט'

(ט) ובת איש כהן כִּי תַחַל לְזָנוֹת אֶת־אֲבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת בְּאִשׁ תְּשַׁרְףָּ:
{ס}

Leviticus 21:9

(9) When the daughter of a priest defiles herself through harlotry, it is her father whom she defiles; she shall be put to the fire.

רש"י על ויקרא כ"א:ט':א'

(א) כי תחל לזנות. כַּשֶׁתַּחֲחִיל ע"י זנות, שְׁהִיתָה בָּהּ זָקָת בְּעַל וְזָנָתָה, או מן הארוסין או מן הנשואין; ורבותינו נחלקו בדבר והכל מודים שלא דבר הכתוב בפנויה (עי' סנהדרין נ"א):

רש"י על ויקרא כ"א:ט':ב'

(ב) את אביה היא מחללת. חָלְלָה וּבָזְתָה אֶת כְּבוֹדוֹ, שאומרים עליו אָרוֹר שָׂזוּ יְלָדָיו, אָרוֹר שָׂזוּ גֵדְלָיו (שם):

משנה סנהדרין ז':א'

(א) אַרְבַּע מִיתוֹת נִמְסְרוּ לְבֵית דִּין, סְקִילָה, שְׂרִפָּה, הָרֶג, וְחֶנֶק. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, שְׂרִפָּה, סְקִילָה, חֶנֶק, וְהָרֶג. זֶה מִצְוֹת הַנְּסָקְלִין:

משנה סנהדרין ט"א

(א) ואלו הן הנשרפין, הבא על אשה ובתה, ובת כהן שזנתה. יש בכלל אשה ובתה, בתו, ובת בתו, ובת בנו, ובת אשתו, ובת בתה, ובת בנה, חמותו, ואם חמותו, ואם חמיו. ואלו הן הנהרגים, הרוצח ואנשי עיר הנדחת. רוצח שהכה את רעהו באבן או בברזל, וכבש עליו לתוך המים או לתוך האור ואינו יכול לעלות משם, ומת, חיב. דחפו לתוך המים או לתוך האור ויכול לעלות משם, ומת, פטור. שסה בו את הכלב, שסה בו את הנחש, פטור. השיך בו את הנחש, רבי יהודה מחיב, וחכמים פוטרין. המכה את חברו בין באבן בין באגרוף ואמדוהו למיתה, והקל ממה שהיה ולאחר מכאן הכביד ומת, חיב. רבי נחמיה אומר, פטור, שרגלים לדבר:

משנה סנהדרין ז"ב

(ב) מצות הנשרפין, היו משקעין אותו בזבל עד ארכבותיו ונותנין סודר קשה לתוך הרפה וכורך על צוארו. זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שפותח את פיו, ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו. רבי יהודה אומר, אף הוא אם מת בידם לא היו מקימין בו מצות שרפה, אלא פותחין את פיו בצבת שלא בטובתו ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו. אמר רבי אליעזר בן צדוק, מעשה בבת כהן אחת שזנתה, והקיפיה חבילי זמורות ושרפוה. אמרו לו, מפני שלא היה בית דין של אותה שעה בקי:

רש"י על סנהדרין נ"ב א:ו:ד'

מדליק - מתיך:

יכין סנהדרין ז'ז:א'

ומדליק את הפתילה

ר"ל מרתיח יפה את העופרת, כדי שירד כחוט דק תוך גרונו. [ונ"ל דאינו ר"ל שבשעה שעומדין ומחנקין אותו. אז ירתיח הפתילה, אלא ר"ל שבשעה שיחנקוהו יהיה העופרת עדיין מודלק ורותח על האש, שלא יתקרר ביני ביני]:

סנהדרין נ"ב א

גמי מאי פתילה? אמר רב מתנה פתילה של אבר.

מנא לן? אתיא "שריפה" "שריפה" מעדת קרח, מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים, אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים. רבי אלעזר אמר אתיא "שריפה" "שריפה" מבני אהרן, מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים, אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים.

מאן דיליף מעדת קרח מנא ליה? דכתיב (במדבר יז, ג) "ואת מחתות החטאים האלה בנפשותם" - שנשמתן נשרפת וגוף קיים. ואידך? ההיא שריפה ממש היא. ומאי "בנפשותם"? שנתחייבו שריפה על עסקי נפשותם...

ומאן דיליף מבני אהרן מנא ליה? דכתי' (ויקרא י, ב) "וימותו לפני ה'" - כעין מיתה. ואידך? ההוא שריפה ממש הוא. ומאי דכתיב "וימותו"? דאתחיל בהו מגואי כעין מיתה...

מאן דיליף מעדת קרח מאי טעמא לא יליף מבני אהרן? ההוא שריפה ממש הוא. ונילף מינה! אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה

אמר קרא (ויקרא יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך" - ברור לו מיתה יפה. [וכי מאחר דאיכא דרב נחמן גזרה שוה למה לי? אי לאו גזרה שוה, הוה אמינא שריפת נשמה וגוף קיים לאו שריפה היא כלל, ואי משום "ואהבת לרעך כמוך", לפיש ליה חבילי זמורות כי היכי דלישרוף לעגל, קמ"ל:]

קורח	"בנפשותם"	נדב ואביהו	"וימתו"
יפת נשמה והגוף קיים	נשמתם נשרפו אבל לא הגופים	שריפה ממש	השריפה התחילה מבפנים ופרצה החוצה
שריפה ממש	נתחייבו שריפה על עסקי נפשותם	שריפת נשמה והגוף קיים	כעין מיתה רגילה שהגוף נשמר

במדבר ט"ז: כ"ה-ל"ה

(כה) וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיִּלָּךְ אֶל־דָּתָן וְאֶבְיָרִם וַיִּלְכוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (כו) וַיְדַבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ לֹא מֵעַל אֹהֶל אֱלֹהֵי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאֶל־תִּגְעוּ בְּכָל־אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן־תִּסְפוּ בְּכָל־חַטָּאתָם: (כז) וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וְאֶבְיָרִם מִסְבִּיב וְדָתָן וְאֶבְיָרִם יֵצְאוּ נֹצְבִים פֶּתַח אֹהֶל־יְהוָה וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם: (כח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי־ה' שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא מִלְּבִי: (כט) אִם־כַּמֹּת כָּל־הָאָדָם יִמְתּוּן אֱלֹהֵי וּפְקֻדַת כָּל־הָאָדָם יִפְקֹד עֲלֵיהֶם לֹא ה' שְׁלַחְנִי: (ל) וְאִם־בְּרִיאָה יִבְרָא ה' וּפְצֹתָהּ הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ וּבִלְעָה אֶתְּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעֻתְּם כִּי נֶאֱצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־ה': (לא) וַיְהִי כַכֵּלְתוּ לְדַבֵּר אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם: (לב) וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֶתְּם

וְאֶת־בְּתֵיהֶם וְאֶת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקִרְח וְאֶת כָּל־הַרְכוֹשׁ: (לג) וַיֵּרְדוּ
הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה וַתִּכַּס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ
הַקְּהָל: (לד) וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֵתֵיהֶם נָסוּ לְקֶלֶם כִּי אָמְרוּ
פְּנֵי־תַבְלַעְנוּ הָאָרֶץ: (לה) וְאִשׁ יִצְאָה מֵאֵת ה' וְתֹאכַל אֶת הַחֲמֻשִׁים
וּמֵאֲתָיִם אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקְּטֹרֶת: {ס}

Numbers 16:25-35

(25) Moses rose and went to Dathan and Abiram, the elders of Israel following him. (26) He addressed the community, saying, “Move away from the tents of these wicked men***wicked men** Or “*guilty parties*”—*alluding to the crime of insurrection, for which they are about to be punished. Cf. Exod. 2.13; Deut. 25.1; 2 Sam. 4.11. On “men,” see note at Gen. 19.5.* and touch nothing that belongs to them, lest you be wiped out for all their sins.” (27) So they withdrew from about the abodes of Korah, Dathan, and Abiram. Now Dathan and Abiram had come out and they stood at the entrance of their tents, with their wives, their adult children,***adult children** *So Ibn Ezra. Lit. “children.”* and their little ones. (28) And Moses said, “By this you shall know that it was ה' who sent me to do all these things; that they are not of my own devising: (29) if these people’s death is that of all humankind, if their lot is humankind’s common fate, it was not ה' who sent me. (30) But if ה' brings about something unheard-of, so that the ground opens its mouth and swallows them up with all that belongs to them, and they go down alive into Sheol, you shall know that those involved have spurned 31) ”. ה'. Scarcely had he finished speaking all these words when the ground under them burst asunder, (32) and the earth opened its mouth and swallowed them up with their households, all Korah’s people and all their possessions. (33) They went down alive into Sheol, with all that belonged to them; the earth closed over them and they vanished from the midst of the congregation. (34) All Israel around them fled at their shrieks, for they said, “The earth might swallow us!” (35) And a fire went forth from ה' and consumed the two hundred and fifty contestants***contestants** *Lit. “participants whose involvement defines the depicted situation.” Trad. “men.” See the Dictionary under 'ish.* offering the incense.

במדבר י"ז:א-ה'

(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) אָמַר אֶל־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיִּרְם אֶת־הַמַּחֲתוֹת מִבֵּין הַשָּׂרִפָּה וְאֶת־הָאֵשׁ זָרַה־הַלְּאֵה כִּי קָדְשׁוֹ: (ג) אֵת מַחֲתוֹת הַחֹטְאִים הָאֵלֶּה **בַּנִּפְשֹׁתָם** וַעֲשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צְפוּי לְמִזְבֵּחַ כִּי־הִקְרִיבֶם לִפְנֵי־ה' וַיִּקְדָּשׁוּ וַיְהִי לְאוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ד) וַיִּקַּח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת מַחֲתוֹת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ הַשָּׂרִפִּים וַיִּרְקְעוּם צְפוּי לְמִזְבֵּחַ: (ה) זָכְרוֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע אַהֲרֹן הוּא לְהִקְטִיר קִטְרֹת לִפְנֵי ה' וְלֹא־יִהְיֶה כְּקִרְחַ וְכַעֲדָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד־מֹשֶׁה לֹ: {פ}

Numbers 17:1-5

(1) **In some editions, the following passage is counted as the continuation of chapter 16; see note at v. 16, below.* ה' spoke to Moses, saying: (2) Order Eleazar son of Aaron the priest to remove the fire pans—for they have become sacred—from among the charred remains; and scatter the coals abroad. (3) **Meaning of parts of verse uncertain.* [Remove] the fire pans of those who have sinned at the cost of their lives, and let them be made into hammered sheets as plating for the altar—for once they have been used for offering to ה', they have become sacred—and let them serve as a warning to the people of Israel. (4) Eleazar the priest took the copper fire pans which had been used for offering by those who died in the fire; and they were hammered into plating for the altar, (5) as ה' had ordered him through Moses. It was to be a reminder to the Israelites, so that no outsider—one not of Aaron's offspring—should presume to offer incense before ה' and suffer the fate of Korah and his band.

ויקרא ט"ז:כ"ב-כ"ד

(כב) וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־יָדָיו אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיִּרְדַּם מַעֲשֵׂת הַחֹטְאֹת וְהַעֲלָה וְהִשְׁלָמִים: (כג) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־אֱהֱלֹ מוֹעֵד וַיִּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיִּרְא כְבוֹד־ה' אֶל־כָּל־הָעָם: (כד) וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַעֲלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיִּרְא כָּל־הָעָם וַיִּלְנוּ וַיִּפְּלוּ

עַל־פְּנֵיהֶם:

וַיִּקְרָא ייִ:אֵי-וַי

(א) וַיִּקְחוּ בְנֵי־אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בְּהֵן אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עָלֶיהָ קִטְוֹת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם: (ב) וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיִּמָּתוּ לִפְנֵי ה': (ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר־דִּבֶּר ה' | לֵאמֹר בְּקִרְבִּי אֶקְדֹּשׁ וְעַל־פְּנֵי כָל־הָעָם אֶכְבֹּד וַיִּדָּם אֶהֱרֹן: (ד) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־מִישַׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֲזִיֶּאֱל דִּד אֶהֱרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קְרִיבוּ שָׂאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי־הַקֹּדֶשׁ אֶל־מַחוּץ לְמַחֲנֶה: (ה) וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֻם בְּכַתְּנֹתָם אֶל־מַחוּץ לְמַחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה: (ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֶהֱרֹן וְלֶאֱלֶעָזָר וְלֵאִיתָמָר | בְּנֵי רָאשֵׁיכֶם אֶל־תִּפְרְעוּ | וּבְגַדֵיכֶם לֹא־תִפְרְמוּ וְלֹא תִמָּתוּ וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצַף וְאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכוּ אֶת־הַשְּׂרִפָּה אֲשֶׁר שָׂרַף ה':

Leviticus 10:1-6

(1) Now Aaron's sons Nadab and Abihu each took his fire pan, put fire in it, and laid incense on it; and they offered before ה' alien fire, which had not been enjoined upon them. (2) And fire came forth from ה' and consumed them; thus they died at the instance of***at the instance of Others** "before." 3) ה'. Then Moses said to Aaron, "This is what ה' meant by saying:

Through those near to Me I show Myself holy,
And gain glory before all the people."

And Aaron was silent. (4) Moses called Mishael and Elzaphan, sons of Uzziel the uncle of Aaron, and said to them, "Come forward and carry your kinsmen away from the front of the sanctuary to a place outside the camp." (5) They came forward and carried them out of the camp by their tunics, as Moses had ordered. (6) And Moses said to Aaron and to his sons Eleazar and Ithamar, "Do not bare your heads***bare your heads** Or "dishevel your hair"; cf. Num. 5.18. and do not rend your clothes, lest you die and anger strike the whole community.

But your kin,***kin** Heb. *aḥim*, lit. "brothers"; NJPS "kinsmen." It goes without saying that women are in view, because they were the face of public mourning in

ancient Israel (Exod. 33.4; Jer. 9.16–17, 19; 2 Chron. 35.25). all the house of Israel, shall bewail the burning that ה' has wrought.

רש"י על סנהדרין נ"ב א:י"ג:בי

על עסקי נפשותם - על חנופת אכילה ושתייה הנכנסת בנפשותם:

סנהדרין נ"ב ב

...אמר רבי אלעזר ברבי צדוק מעשה בבת כהן שזינתה וכו': אמר רב יוסף בית דין של צדוקים הוה.

Sanhedrin 52b

§ The mishna teaches that **Rabbi Elazar, son of Rabbi Tzadok, said: An incident occurred with regard to a priest's daughter who committed adultery**, and she was executed by actual burn-ing, and the Sages said to him that the court at that time was not proficient in *halakha*. **Rav Yosef says: It was a court of the Sadducees**, who interpreted the verse according to its straightforward meaning.

ויקרא כ"ד:י"ג-כ"ג

(יג) וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יד) הוֹצֵא אֶת־הַמִּקְלָל אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָל־הַשְּׂמַעִים אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה: (טו) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִקְלָל אֶלְקִיו וְנָשָׂא חֹטְאוֹ: (טז) וְנִקְבַּ שֵׁם־ה' מוֹת יוֹמָת רָגוּם יְרָגְמוּ־בּוֹ כָּל־הָעֵדָה כִּגְר כְּאֶזְרָח בְּנִקְבוֹ־שֵׁם יוֹמָת: (יז) וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוֹמָת: (יח) וּמִכָּה נֶפֶשׁ־בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ: (יט) וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ: (כ) שֹׁבֵר תַּחַת שֹׁבֵר עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם כֵּן יִנָּתֵן

בו: (כא) ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת: (כב) משפט אחד
 יהיה לכם כגור כאזרח יהיה כִּי אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: (כג) וידבר משה
 אל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּצִיאוּ אֶת־הַמְּקַלֵּל אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֲבָן
 וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה: {פ}

Leviticus 24:13-23

(13) And ה' spoke to Moses, saying: (14) Take the blasphemer outside the camp; and let all who were within hearing lay their hands upon his head, and let the community leadership* *community leadership* See note at 8.3. stone him. (15) And to the Israelite people speak thus: Anyone who blasphemes God shall bear the guilt; (16) and one who also pronounces the name ה' shall be put to death. The community leadership* *community leadership* See note at 8.3. shall stone that person; stranger or citizen—having thus pronounced the Name—shall be put to death. (17) If any party kills any human being, that person shall be put to death. (18) One who kills a beast shall make restitution for it: life for life. (19) If any party maims another [person]: what was done shall be done in return— (20) fracture for fracture, eye for eye, tooth for tooth. The injury inflicted on a human being shall be inflicted in return. (21) One who kills a beast shall make restitution for it; but one who kills a human being shall be put to death. (22) You shall have one standard for stranger and citizen alike: for I ה' am your God. (23) Moses spoke thus to the Israelites. And they took the blasphemer outside the camp and pelted him with stones. The Israelites did as ה' had commanded Moses.

שמות כ"א:י"ח-כ"ה

(יח) וְכִי־יִרְיֹבֵן אָנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֹגֶרֶף וְלֹא יָמוּת וְנִפְלַל לְמִשְׁכָּב: (יט) אִם־יִקְוֶם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל־מִשְׁעָנְתוֹ וְנִקְהָה הַמֶּכֶה רַק שִׁבְתוֹ יִתֵּן וּרְפָא יִרְפָּא: {ס} (כ) וְכִי־יִכֶּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמּוֹתוֹ בְּשִׁבְט וּמֵת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֶם: (כא) אֵךְ אִם־יּוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יִקְוֶם כִּי כִסְפוֹ הוּא: {ס} (כב) וְכִי־יִנְצוּ אָנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיִּצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אֶסוֹן עָנֹשׁ

יֵעָנֵשׁ כְּאִשֶּׁר יִשְׁתִּית עָלָיו בְּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים: (כג) וְאִם־אֶסֶן
 יִהְיֶה וְנִתְתָּה נַפֶּשׁ תַּחַת נַפֶּשׁ: (כד) עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד
 תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל: (כה) כּוֹיָה תַּחַת כּוֹיָה פָּצַע תַּחַת פָּצַע
 חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: {ס}

Exodus 21:18-25

(18) When [two] parties quarrel and one strikes the other with stone or fist, and the victim does not die but has to take to bed. (19) if that victim then gets up and walks outdoors upon a staff, the assailant shall go unpunished—except for paying for the idleness and the cure. (20) When a slave-owning party strikes a slave, male or female, with a rod, who dies there and then, **there and then Lit. “under his hand.”* this must be avenged. (21) But if the victim survives a day or two, this is not to be avenged, since the one is the other’s property. (22) When [two or more] parties fight, and one of them pushes a pregnant woman and a miscarriage results, but no other damage ensues, the one responsible **the one responsible Heb. “he.”* shall be fined according as the woman’s husband may exact, the payment to be based on reckoning. **on reckoning Others “as the judges determine.”* (23) But if other damage ensues, the penalty shall be life for life, (24) eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot, (25) burn for burn, wound for wound, bruise for bruise.

דברים י"ט:ט"ז-כ"א

(טז) כִּי־יִקּוּם עַד־חָמֵס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה: (יז) וְעַמְדוֹ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים
 אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לַפָּנִי ה' לַפָּנִי הַכְּהֻנִּים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַיָּמִים
 הָהֵם: (יח) וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטֵב וְהִנֵּה עַד־שֶׁקֶר הָעֵד שֶׁקֶר עָנָה
 בְּאָחִיו: (יט) וְעֲשִׂיתֶם לוֹ כְּאִשֶּׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבְעֵרַת הָרֶעַ
 מִקְרָבָד: (כ) וְהַנְּשָׂאָרִים יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ וְלֹא־יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדָּבָר
 הָרֶעַ הַזֶּה בְּקִרְבָּד: (כא) וְלֹא תַחֲוֶס עֵינְךָ נַפֶּשׁ בְּנַפֶּשׁ עֵין בְּעֵין שֵׁן בְּשֵׁן
 יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרֶגֶל: {ס}

Deuteronomy 19:16-21

(16) If someone appears against another party to testify maliciously and gives incriminating yet false testimony, (17) the two parties to the dispute shall appear before ה', before the priests or magistrates in authority at the time, (18) and the magistrates shall make a thorough investigation. If the one who testified is a false witness, having testified falsely against a fellow Israelite, (19) you shall do to the one as the one schemed to do to the other. Thus you will sweep out evil from your midst; (20) others will hear and be afraid, and such evil things will not again be done in your midst. (21) Nor must you show pity: life for life, eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot.

משנה בבא קמא ח'א'

(א) החובל בחברו חייב עליו משום חמשה דברים: בנזק, בצער, ברפוי, בשבת, ובבשת. בנזק כיצד? סמא את עינו, קטע את ידו, שבר את רגלו, רואין אותו כאלו הוא עבד נמכר בשוק ושמן כמה היה יפה וכמה הוא יפה. צער, כואו בשפוד או במסמר, ואפלו על צפרנו, מקום שאינו עושה חבורה, אומדין כמה אדם כיוצא בזה רוצה לטל להיות מצטער כך. רפוי, הכהו חייב לרפאתו. עלו בו צמחים, אם מחמת המכה, חייב. שלא מחמת המכה, פטור. חיתה ונסתרה, חיתה ונסתרה, חייב לרפאתו. חיתה כל צרכה, אינו חייב לרפאתו. שבת, רואין אותו כאלו הוא שומר קשואין, שפכר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו. בשת, הכל לפי המביש והמתביש. המביש את הערם, המביש את הסומא, והמביש את הישן, חייב. וישן שביש, פטור. נפל מן הגג, והזיק וביש, חייב על הנזק ופטור על הבשת, שנאמר (דברים כה) "ושלחה ידה והחזיקה במבשיו", אינו חייב על הבשת עד שיהא מתכוין:

Mishnah Bava Kamma 8:1

(1) **One who injures another is liable** to pay compensation **for that** injury due to **five types** of indemnity: He must pay **for damage, for pain, for**

medical costs, for loss of livelihood, and for humiliation. How is payment for damage assessed? If **one blinded another's eye, severed his hand, broke his leg,** or caused any other injury, the court **views** the injured party **as though he were a slave being sold in the slave market, and** the court **appraises how much he was worth** before the injury **and how much he is worth** after the injury. The difference between these two sums is the amount that one must pay for causing damage. How is payment for **pain** assessed? If **one burned another with a skewer [beshapud] or with a hot nail, or even** if one burned another **on his fingernail,** which is **a place where he does not cause a bruise** that would affect the victim's value on the slave market, the court **evaluates how much money a person with a similar threshold for pain as the victim is willing to take** in order to be made **to suffer in this way.** The one who burned the victim must then pay this amount. How is payment for **medical costs** assessed? If one **struck** another, then he is **liable to heal him** by paying for his medical costs. In a case where **growths,** e.g., blisters or rashes, **appeared on** the injured party, **if** the growths are **due to the blow,** the one who struck him is **liable;** if the growths are **not due to the blow,** the one who struck him is **exempt.** In a case where the wound **healed, and then reopened, and again healed, and then reopened,** the one who struck him remains **liable to heal** the injured party by paying for his medical costs, as it is apparent that the current wound resulted from the original injury. If the injury **healed fully,** the one who struck him **is not liable to heal him** by paying for any subsequent medical costs. How is payment for **loss of livelihood** assessed? The court **views** the injured party **as though he were a watchman of cucumbers,** and the one who caused him injury must compensate him based on that pay scale for the income that he lost during his convalescence. This indemnity does not take into account the value of the standard wages of the injured party **because** the one who caused him injury **already gave him compensation for his hand or compensation for his leg,** and that compensation took into account his professional skills. How is payment for **humiliation** assessed? **It all depends on** the stature of **the one who humiliates the other and the one who is humiliated. One who humiliates a naked person, or one who humiliates a blind person, or one who humiliates a sleeping person is liable, but a sleeping person who humiliates another is exempt.** If one **fell from the roof** onto another person, **and** thereby **caused** him **damage and humiliated** him, then the one who fell

is **liable for the indemnity of damage**, since a person is always considered forewarned, **and exempt from the indemnity of humiliation, as it is stated: “and putting out her hand, she takes hold of his private parts”** (Deuteronomy 25:11); a person is not liable for humiliation **unless he intends** to humiliate the other person.

בבא קמא פ"ג ב

גַּמְי אַמַּאי? "עַיִן תַּחַת עַיִן" אָמַר רַחֲמַנָּא – אֵימָא עַיִן מִמֶּשׁ! לָא סְלֵקָא דְעַתְדָּ; דִּתְנִיָּא: יְכוּל סִימָא אֶת עֵינֵי – מְסַמָּא אֶת עֵינֵי, קִטַּע אֶת יָדוֹ – מְקַטַּע אֶת יָדוֹ, שִׁיבֵר אֶת רַגְלוֹ – מְשִׁבֵר אֶת רַגְלוֹ? תְּלַמּוּד לֹמַר: "מִכָּה אָדָם" וְ"מִכָּה בְּהֵמָה"; מָה מִכָּה בְּהֵמָה – לְתַשְׁלוּמִין, אַף מִכָּה אָדָם – לְתַשְׁלוּמִין. וְאִם נִפְשָׁךְ לֹמַר, הֲרִי הוּא אוֹמֵר: "לֹא תִקְחוּ כֹפֶר לְנַפְשׁ רֵצַח, אֲשֶׁר הוּא רָשָׁע לְמוֹת" – לְנַפְשׁ רוֹצֵחַ אֵי אַתָּה לֹקֵחַ כּוֹפֶר, אֲבָל אַתָּה לֹקֵחַ כּוֹפֶר לְרֹאשֵׁי אַבְרָם שְׂאִין חוּזְרִין...

תְּנִיָּא, רַבִּי דּוֹסֵתַי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר: "עַיִן תַּחַת עַיִן" – מָמוֹן. אַתָּה אוֹמֵר מָמוֹן, אוֹ אֵינִי אֶלָּא עַיִן מִמֶּשׁ? אֲמַרְתָּ, הֲרִי שְׁהִיתָה עֵינֵי שְׁלָזָה גְדוּלָה וְעֵינֵי שְׁלָזָה קִטְנָה, הֵיאֵךְ אֲנִי קוֹרָא בֵּיה "עַיִן תַּחַת עַיִן"? וְכִי תִימָא: כָּל כִּי הָאֵי – שְׁקִיל מִינֵיה מָמוֹנָא; הַתּוֹרָה אֲמָרָה: "מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם" – מִשְׁפָּט הַשְּׁוֶה לְכוֹלְכֶם!...

Bava Kamma 83b

GEMARA: The Gemara asks: **Why** does the mishna take for granted the fact that one who caused injury is liable to pay compensation to the injured party? **The Merciful One states** in the Torah: **“An eye for an eye”** (Exodus 21:24). You might **say** that this means that the one who caused injury shall lose **an actual eye** rather than pay money. The Gemara responds: That interpretation should **not enter your mind**. The principle implicit in the mishna is derived from a verbal analogy in the Torah, **as it is taught** in a *baraita*: Based on the verse: “An eye for an eye, a tooth for a tooth, a hand for a hand, a foot for a foot” (Exodus 21:24), one **might** have thought that if one **blinded the eye of**

another, the court **blinds his eye** as punishment; or if one **severed the hand** of another, the court **severs his hand**; or if one **broke the leg** of another, the court **breaks his leg**. Therefore, **the verse states: “One who strikes a person,”** and the verse also states: **“And one who strikes an animal,”** to teach that **just as one who strikes an animal** is liable to pay monetary **compensation, so too, one who strikes a person** is liable to pay monetary **compensation. And if it is your wish to say** that there is an objection to this derivation, there is an alternative derivation: The verse **states: “And you shall not take ransom for the life of a murderer, who is guilty of death,** for he shall die” (Numbers 35:31). This indicates that it is only **for the life of a murderer** that **you shall not take ransom; but you shall take ransom** for one who severed another’s **extremities**, which is analogous to the death of a limb, **as severed limbs do not regenerate.** The Gemara asks: To **which** verse is the *baraita* referring when it quotes: **“One who strikes a person”** and: **“One who strikes an animal”**? **If we say** that the *baraita* is referring to the verse: **“One who strikes an animal shall pay its compensation, and one who strikes a person shall be put to death”** (Leviticus 24:21), this cannot be, as **that verse is written with regard to killing**, not injury, and there is no monetary compensation for killing. **Rather,** the *baraita* references the verse **from here: “One who strikes an animal mortally shall pay its compensation, a life for a life”** (Leviticus 24:18); **and juxtaposed to that** is the verse: **“And if a man maims his neighbor, as he has done, so shall it be done to him”** (Leviticus 24:19). The Gemara challenges: But **this** latter verse **does not** use the expression: **“One who strikes,”** which is the basis for the comparison in the *baraita*. The Gemara responds: **We are stating** an analogy from **striking** to **striking** that is based not upon the exact phrasing of the verse but upon the details of the *halakha*, as follows: **Just as** the act of **striking that is stated with regard to an animal** renders one liable to pay monetary **compensation, so too,** the act of **striking that is stated with regard to a person** renders one liable to pay monetary **compensation.** The Gemara challenges: **But isn’t it written** in the verses discussing one who injures another: **“And a man who strikes any person mortally shall be put to death”** (Leviticus 24:17), which presumably means that in the case of one who severs another’s extremity the same injury, i.e., death of a limb, is done to the one who caused the injury, and he does not pay monetary compensation? The Gemara answers: The verse does not mean that his limb shall be put to death,

i.e., removed, but rather, that he should pay compensation **with money**. The Gemara asks: **From where** do you say **that** the verse is referring to paying compensation **with money**? Why not **say** that he is punished **with actual death** i.e., loss of a limb? The Gemara answers: That interpretation should **not enter your mind** for two reasons. **One** reason is that this verse is **juxtaposed** to the following verse: **“One who strikes an animal mortally shall pay its compensation”** (Leviticus 24:18). **And furthermore, it is written after it:** “A fracture for a fracture, an eye for an eye, a tooth for a tooth; **as he has given a blemish to a person, so shall it be given unto him**” (Leviticus 24:20); **and learn from** the use of the word “given” that the verse is referring to **money**. The Gemara asks: **And what** potential difficulty with the first derivation did the *baraita* refer to when it prefaced its second derivation with the phrase: **If it is your wish to say?** The Gemara explains: The *baraita* means that **a further difficulty** was troubling **to the tanna: What did you see that led you to derive** the principle of monetary payment **from** the phrase **“one who strikes an animal”**? Why not **derive** the *halakha* **from** the verse: **“One who strikes a person shall be put to death”** (Leviticus 24:21), and learn that causing an injury renders one liable to receive physical retribution, which is analogous to death, and not monetary payment? The Sages **say** in response: The *halakhot* of **damages are derived from** a verse concerning **damages, and the halakhot of damages are not derived from** a verse concerning **death**. The Gemara questions this statement: **On the contrary,** why not say that the *halakhot* concerning **a person are derived from** a verse concerning **a person, and the halakhot concerning a person are not derived from** a verse concerning **animals?** To deflect this question, **this is** consistent with **that which** the second derivation of the *baraita* **teaches: If it is your wish to say** that there is an objection to this derivation, there is an alternative derivation, as the verse **states:** “**And you shall not take ransom for the life of a murderer, who is guilty of death, for he shall die**” (Numbers 35:31). This indicates that it is **only for the life of a murderer that you shall not take ransom; but you shall take ransom for** one who severed another’s **extremities**, which is analogous to the death of a limb, **as severed limbs do not regenerate...** It is **taught** in a *baraita*: **Rabbi Dostai ben Yehuda says:** The phrase: **“An eye for an eye”** (Leviticus 24:20), means **monetary restitution**. **Do you say** that he must pay the victim **monetary restitution, or is it only** teaching that the one who caused the injury must lose **an actual eye?** **You say:** There may be a case

where **the eye of** the one who caused the injury **is large and the eye of** the injured party is **small**. **How can I read** and literally apply the phrase **“an eye for an eye”** in this case? The Gemara continues the derivation: **And if you would say that in all cases like this**, where their eyes are different sizes, the injured party **takes monetary restitution** from the one who caused him injury, but in a case where their eyes are the same size, the one who caused injury is punished by actually having his eye removed, this cannot be, as **the Torah said: “You shall have one manner of law”** (Leviticus 24:22), teaching that the **law shall be equal for all of you...**

בבא קמא פ"ד א

...תניא אידך, רבי שמעון בן יוחי אומר: "עין תחת עין" – ממון. אתה אומר ממון, או אינו אלא עין ממש? הרי שהיה סומא, וסימא; קיטע, וקיטע; חגיגר, וחגיגר; היאך אני מקיים בזה "עין תחת עין" – והתורה אמרה: "משפט אחד יהיה לכם", משפט השווה לכולכם? ...

דבי רבי ישמעאל תנא, אמר קרא: "כן ינתן בו" – ואין נתינה אלא ממון...

דבי רבי חייא תנא, אמר קרא: "יד ביד" – דבר הניתן מיד ליד; ומאי ניהו? ממון...

אביי אומר: אתיא מדתני דבי חזקיה, דתנא דבי חזקיה: "עין תחת עין"; "נפש תחת נפש" – ולא נפש ועין תחת עין. ואי סלקא דעתך ממש, זימנין דמשכחת לה עין ונפש תחת עין – דבהדי דעויר ליה, נפקא ליה נשמתיה...

רב זביד משמיה דרבה אמר, אמר קרא: "פצע תחת פצע" – ליתן צער במקום נזק. ואי סלקא דעתך ממש – כי היכי דלהאי הוי ליה צערא, להאי נמי ליה צערא! ...

רַב פָּפָא מְשַׁמֵּיהַ דְּרַבָּא אָמַר, אָמַר קָרָא: "וְרַפָּא יְרַפָּא" – לִיתָן רַפּוּאָה
בְּמָקוֹם נְזָק. וְאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ מִמֶּשׁ – כִּי הֵיכִי דְהָאִי בְּעֵי אֶסְיִיא, הָאִי
נִמִּי בְּעֵי אֶסְיִיא!...

רַב אָשִׁי אָמַר: אֲתִיָּא "תַּחַת" – "תַּחַת" מְשׁוּר... אֲלָא אָמַר רַב אָשִׁי:
מ"תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה" יְלִיף לִיה – אָדָם מֵאָדָם, וְנִזְיָקִין מִנִּזְיָקִין.

תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר: "עֵין תַּחַת עֵין" – מִמֶּשׁ. "מִמֶּשׁ" סִלְקָא
דַּעְתָּךְ?! רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לִית לִיה כֹּכַל הַנִּי תַנְיָא?! אָמַר רַבָּה: לוֹמַר שְׂאִין
שְׂמִין אוֹתוֹ כְּעֶבֶד. אָמַר לִיה אַבְיִי: אֲלָא כְּמֵאן, כְּבָן חוֹרִין?! בָּן חוֹרִין
מִי אֵית לִיה דְּמִי? אֲלָא אָמַר רַב אָשִׁי: לוֹמַר שְׂאִין שְׂמִין אוֹתוֹ בְּנִזְקָא,
אֲלָא בְּמִזְיָקָא.

Bava Kamma 84a

...The Gemara presents another derivation: It **is taught** in **another baraita** that **Rabbi Shimon ben Yoḥai says: "An eye for an eye"** (Leviticus 24:20), is referring to **monetary restitution**. **Do you say** that this is referring to **monetary restitution, or is it only** teaching that the one who caused the injury must lose **an actual eye**? There may be a case where **there was a blind person and he blinded** another, or there was **one with a severed limb and he severed** the limb of another, or there was **a lame person and he caused** another **to be lame**. **In this case, how can I fulfill "an eye for an eye"** literally, when he is already lacking the limb that must be injured? If one will suggest that in that case, a monetary penalty will be imposed, that can be refuted: **But the Torah stated: "You shall have one manner of law"** (Leviticus 24:22), which teaches that **the law shall be equal for all of you...** The Gemara presents another derivation: **The school of Rabbi Yishmael taught** that **the verse states: "A fracture for a fracture, an eye for an eye, a tooth for a tooth; as he has given a blemish to a person, so shall it be given unto him"** (Leviticus 24:20), **and giving can refer only** to a payment of **money...**

The Gemara presents another derivation: **The school of Rabbi Ḥiyya taught** that **the verse states** with regard to conspiring witnesses: “And your eye shall not pity; a life for a life, an eye for an eye, a tooth for a tooth, **a hand for a hand**, a foot for a foot” (Deuteronomy 19:21). This teaches that the witnesses pay compensation with **that which is given from hand to hand. And what type of compensation is that? Monetary restitution...**

The Gemara presents another derivation: **Abaye says** that this principle is **derived from** that which **was taught by the school of Ḥizkiyya, as the school of Ḥizkiyya taught** that the Torah states: “**An eye for an eye**” (Exodus 21:24), and: “**A life for a life**” (Exodus 21:23), **but not an eye and a life for an eye. And if it enters your mind** to say that the verse means this **literally**, there could be **times when you find** a case where both **an eye and a life** are taken **for an eye**, i.e., when the one who caused the damage is so weak **that as** the court **blinds** his eye, **his soul departs** from his body...

The Gemara presents another derivation: **Rav Zevid said in the name of Rabba** that the **verse states: “A wound for a wound”** (Exodus 21:25), to teach that one who injures another must **pay** compensation for **pain**, even **in a case** where he pays compensation for **damage. And if it enters your mind** that the phrase: “An eye for an eye” (Exodus 21:24), refers to the removal of **an actual** eye from the one who injured the other, then **just as** it is so that the injured party **has pain** from the loss of his eye, the one who caused him injury **also has pain** when the court removes his eye; why then does the Torah require that he pay compensation for pain as well?...

The Gemara presents another derivation: **Rav Pappa said in the name of Rava** that concerning one who was injured by another, who must pay for damage, the **verse states: “If he rises again, and walks outside upon his staff, then he that struck him shall be absolved; only he shall pay for his loss of livelihood, and shall cause him to be thoroughly healed”** (Exodus 21:19), which teaches that one who injures another must **pay** compensation for **medical costs** even **in a case** where he pays compensation for **damage. And if it enters your mind** that the phrase: “An eye for an eye” (Exodus 21:24), is referring to an **actual** eye, then **just as** it is so **that** the injured party **needs healing**, the one who caused him the injury **also needs healing** after the court removes his eye; why, then, does the Torah require that he pay compensation for medical costs as well?...

The Gemara presents another derivation: **Rav Ashi said** that the fact that one

who injures another pays monetary restitution **is derived** from a verbal analogy of the word “**for,**” as written with regard to injuries caused to people **from** the word “**for,**” as written with regard to **an ox** that gored another ox...**Rather, Rav Ashi** retracted his original statement and **said** a different derivation: The *halakha* is **derived from** a verbal analogy of the word “for” as written with regard to injuries from the word “for” as written with regard to a man who rapes a woman, who must pay monetary compensation. The verse states: “Then the man that lay with her shall give to the girl’s father fifty shekels of silver, and she shall be his wife, **for he has afflicted her;** he may not send her away all his days” (Deuteronomy 22:29). Based on this verbal analogy, the *halakha* concerning **a person** is derived **from** a verse concerning **a person, and** the *halakha* concerning **damages** is derived **from** a verse concerning **damages.**

§ It **is taught** in a *baraita* that **Rabbi Eliezer says:** The verse that states: “**An eye for an eye**” (Exodus 21:24), is referring to **an actual** eye. The Gemara asks: Can it **enter your mind** that the verse is referring to **an actual** eye? **Doesn’t Rabbi Eliezer** understand the verse **like all these tanna’im,** who explained that this verse is referring to monetary payment? **Rabba said** in response: Rabbi Eliezer means **to say that** the court **does not appraise** the injured party **as a slave** to assess the compensation for the injury. **Abaye said to** Rabba: **Rather, like whom** does the court appraise the injured party? If you say that the court appraises him **like a freeman, does a freeman have monetary** value? **Rather, Rav Ashi said:** Rabbi Eliezer means **to say that** the court **does not appraise the injured** party as if he were going to be sold as a slave, but **rather,** they appraise **the one who caused him damage.** The court appraises how much the latter’s value would be reduced were he to sustain the same injury he caused to the injured party, and he pays this amount as indemnity.

ספורנו על שמות כ"א:כ"ד:א'

(א) עין תחת עין. כך היה ראוי כפי הדין הגמור שהיא מדה כנגד מדה, ובאה הקבלה שישלם ממון (קמא פרק החובל) מפני חסרון השערתנו, פן נסכל ונוסיף על המדה לאשמה בה:

רש"י על ויקרא כ"ד:כ"א

(א) כן ינתן בו. פִּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שְׂאִינוּ נְתִינַת מוֹם מִמֶּשׁ אֶלָּא תִשְׁלוּמֵי מְמוֹן, שְׂמִין אוֹתוֹ כְּעֶבֶד, לְכֹךְ כְּתוּב בּוֹ לְשׁוֹן נְתִינָה — דְּבַר הַנְּתוּן מִיַּד לְיָד (בבא קמא פ"ד; כתובות ל"ב):

רש"י על שמות כ"א:כ"ד

(א) עֵין תַּחַת עֵין. סָמָא עֵין חֵבְרוּ נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי עֵינוּ כְּמָה שְׂפָחְתוּ דְּמֵי לְמִכַּר בְּשׁוּק, וְכֵן כְּלָם; וְלֹא נְטִילַת אֶבֶר מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שְׂדֵרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּפֶרֶק הַחֹבֵל (בבא קמא דף פ"ג):

אבן עזרא על שמות כ"א:כ"ד

(א) עֵין. אמר רב סעדיה לא נוכל לפרש זה הפסוק כמשמעו. כי אם אדם הכה עין חבירו וסרה שלישיית אור עיניו, איך יתכן שיוכה מכה כזאת בלי תוספת ומגרעת? אולי יחשיך אור עינו כולו!... והכלל לא נוכל לפרש על דרך מצות התורה פירש שלם אם לא נסמך על דברי חז"ל. כי כאשר קבלנו התורה מן האבות כן קבלנו תורה שבעל פה אין הפרש ביניהם. והנה יהיה פי' עין תחת עין. ראוי להיותו עינו תחת עינו אם לא יתן כפרו.